

ERLIJIOEN ZERRENDA:

- KRISTAUAK →
 - Danimarka
 - Kroazia
 - Belgika
 - Austria
 - Andorra
 - Alemania
 - Ukraina
 - Suiza
 - Suedia
 - Serbia
 - Errusia
 - Rumania
 - Txekia
 - Portugal
 - Polonia
 - Norvegia
 - Luxemburgo
 - Lituania
 - Italia
 - Islandia
 - Irlanda
 - Grezia
 - Frantzia
 - Finlandia
 - España
- MUSULMANAK →
 - Turkia
 - Kazajistan
 - Bosnia
 - Kosovo
 - Errusiako parte bat
 - Albania
- JUDUTARRAK →
 - Israel

HIZKUNTZEN ZERRENDA:

- LATINOAK:
 - Espainiera
 - Portugalera
 - Frantzesera
 - Italiara
 - Errumaniera
 - Erromantzerara
 - Moldabiera
- ESLABOAK:
 - República Checa
 - Eslovaquia
 - Polonia
 - Bielorrusia
 - Ucraina
 - Rusia
 - Bulgaria
 - Macedonia del Norte
 - Bosnia y Herzegovina
 - Serbia
 - Croacia
 - Eslovenia
 - Montenegro
- GERMANIARRAK:
 - Alemaniera
 - Holandarra
 - Ingelesa
 - Dinamarkera
 - Austriera
 - Suediera
 - Norbegiera
- SALBUESPENAK:
 - Finlandiera → Finlandian
 - Zelta → Irlanda, Eskozia, Gales, Galizia
 - Euskara → Euskal Herrian
 - Greziera → Grezian
 - Daziera → Albanian

IBAIK:

1. Río Volga 3.530km (Rusia)
2. Río Danubio 2.850km (Alemania, Austria, Bulgaria, Kroazia, Eslobakia, Hungaria, Moldavia, Errumania, Serbia, Ukraina)
3. Río Ural 2480km (Errusia, Kazajistan)
4. Río Dniéper 2.290km (Rusia, Bielorrusia y Ucrania)
5. Río Don 1.870km (Rusia)
6. Río Vichегда 1840km (Rusia)
7. Río Petchora 1809km (Errusia)
8. Río Kura 1515km (Armenia, Azerbaijan, Georgia, Iran, Turkia)
9. Río Dniester 1411km (Ukrania, Moldavia)
10. Río Rin (Rhin) 1320km (Alemania, Frantzia, Austria, Paisajes bajos, Suiza, Liechtenstein)

Kama 1805km (Errusia)

Río Oká 1495km (Errusia)

- Río Ebro 930km (España)
- Río Arno 241km (Italia)
- Río Elba (República Checa y Alemania)
- Río Garona (España y Francia)
- Río Loira (Francia)
- Río Po (Italia) → Po bailara (padura) → U itxura dauka → Bailara glaziarra dago, alpeetatik hazten delako → Sakonune zaharrak, laku asko daude.
- Río Rin (recorre varios países de Europa)
- Río Ródano (Suiza y Francia)
- Río Sena (Francia)

- Río Tajo (España y Portugal)
- Río Támesis (Inglaterra)
- Río Tíber (Italia)
- Río Ural (Rusia y Kazajistán)
- Río Vístula (Italia)

MENDIKATEAK:

- URALAK: 2500km. Errusia eta Kazajistan → Muga Europa eta Asia.
- KARPATOAK: 1.500 km. Txekiar Errepublikak, Eslovaquia, Polonia, Hungría, Ucrania, Rumania eta Serbia → Oso luzeak, material karstikoak (sedentarioak), alpetarrak dira (alpeen uhinak, eragina)
- APENINOAK: 1.400km. Italia → Plegamendua da, Flysch → Materiak kristalinoak: Hondar area, buztina...
- ALPEAK: 1.200km . Frantzia, Suiza, Mónaco, Italia, Liechtenstein, Austria, Alemania eta Eslovenia → Gailur asko, altuera handia
- KAUKASOAK: 1.200km. Errusia, Georgia, Armenia y Azerbaiyán, Turkia eta Iran.
- DINARIK ALPS: 645 km. Italia, Eslovenia, Croacia, Bosnia y Herzegovina, Serbia, Montenegro, Kosovo eta Albania.
- SISTEMA ZENTRALA: 600km. Espainia eta Portugal.
- SISTEMA ZENTRALA: 600km. Espainia eta Portugal.

- BALKANEAK: 560 km. Bulgaria-Serbiar muga ekialdean Bulgaria erdialdean zehar Itsaso Beltzeko Emine lurmuturreraino.
- PIRINEOAK: 491 km. Espainia, Frantzia eta Andorra.
- PENINOAK: 400km. Escocia eta inglaterra.
- PENINOAK: 400km. Escocia eta inglaterra.
- SUDETEAK: 300km. Alemania, Txekiar errepublika eta Polonia → Mendikate zaharrak, mendi txikiak, mendi borobilak, gailur suabeak, basoa dauka
- KANTABRIAKO MENDIKATEAK: 300 km. Espainia.
- OHIAN BELTZA: 160 km. Alemaniaren hego-mendebaldean.
- HARZ: 110km. Alemania.
- SCANDERBERG: 80km. Albania.
- GENNARGENTU: Italia (Cerdeña).
- GALTEE: Irlanda.
- KARELIDEAK: Finlandia, Laponia, Escandinavia eta Suiza.
- HIGHLANDS: Erresuma Batuko iparraldean → Mendikate zaharrak (Highlands, Granpians, Uplands, Peninoak...), Orogenia kaledoniarra, baita hertziniarrak ere. Materiala: granittoa, eskistoa eta area gogortua. Mendi borobilak, ez oso altuak. Horst-graben sortu.

MENDIAK:

1. El monte Elbrus (Rusia): **5 642** m.
2. El monte Dj-Tau (Rusia): **5 205** m.
3. El monte Shkhara (Rusia y Georgia): **5 193** m.
4. El monte Koshtan-Tau (Rusia): **5 152** m.
5. El monte Pushkin (Rusia): **5 100** m.
- 6.

EKONOMIA:

- European herrialde aberatsak daude batez ere, hau da, lehen mundukoak. Kolonizazioak eta industrializazioa dela eta, hauek asko aurreratu ziren.
- Salbuespenak daude → Adibidez: Portugal azpigaratutako herrialde bat da.
- Hala ere, soldaten artean ezberdintasun handiak daude.
- Entidade ekonomikoak > Entidade politikoak

Europako herrialdeen BPG per capita →
Puesto en MILES DE DÓLARES

Negritaz daudenak, ez daude Europar Batasunean

Luxemburgo - 81,5

Noruega - 52

Países Bajos - 41

Austria - 39,5

Irlanda - 38,2

Suecia - 39,8

Islandia - 36,7

Dinamarca - 36,4

Bélgica - 36,3

Alemania - 36,1

Reino Unido - 35,1
 Finlandia - 34,9
 Francia - 33,9
 España - 29,8
 Italia - 29,5
 Chipre - 29
 Grecia - 28,5
 Eslovenia - 28,1
 República Checa - 25
 Malta - 24,8
 Portugal - 23,3
 Eslovaquia - 22,2
 Polonia - 19
 Hungría - 18,8
 Estonia - 18,5
Croacia - 17,8
 Lituania - 17,2
Rusia - 15,6
 Letonia - 14,5
Bielorrusia - 13,9
 Bulgaria - 12,9
 Rumania - 11,9
Montenegro - 10,8
Serbia - 10,3
Macedonia - 9,9
Bosnia y Herzegovina - 7,8
Albania - 7,5
Ucrania - 6,7
Moldavia - 3,1

- Hasieran Europar Batasuna 6 herrialdek sortu zuten: Belgika, Alemania, Frantzia, Italia, Luxenburgo eta Herbehereak.
- Derrauten ikuspuntutik (1976an), Europar Batasuna mendebalderantz zabaltzea ideia txarra zen, Portugalen eta Espainian diktadoreak zeudelako, baita herrialde atzeratuak zirelako, autarkia dela eta.
- Bestalde, Norvegia, Suedia... ezetz esan zioten, bi alditan → Europar Batasuna kapitalismoaren ideia zabaldu nahi zutelako, baina hauek kapital sozialismoa daukate (soldata handiak baina inpostu

askorekin, kanpoan ikasteagatik kobratzen dute...).

- Britaina Handiak sartu zen, baina tocando los huevos, influenza handia merkatu askotan ("Common Well") → Kolonia asko zituen (Hego Afrika, India, Kanada, Australia...) → Hau da, ez zen kanpoan geratu nahi.

Zer gertatu zen EB bapatean kriston zabalpena izateko?

- SESBren desintegrazioa, europako mendebaldeko errepublika guztiak europar batasunean sartu
- Polonia edo Txekia Europa batasunean sartzeko eskatu (ez ziren sobietar errepublikak, bloke sozialistaren menpe zeuden), ondoren SESBkoak ziren errepublika asko, hala nola Baltikoak.
- **Globalizazioa** ekonomiaren asmakizun bat da, enpresak erabiliz. Herrialdeak elkartzen dira unitate ekonomiko bateratuak sortuz. Gune ekonomiko batzuk markatzen ditu, flujo ekonomikoak bai. Ekonomikoki arau bat egoteko herrialdeak elkartzen dira, arautegia ezberdina izanez gero, ez da zuregana multinazionalik hurbilduko. Beraz interesatzen dena unitate ekonomiko zabala egotea da.
- Erromatarrak Europa sortzen lehenak izan ziren. Europako herrialdeak komunikatu zituen haien artean kanalizazioen bidez. Erromatarren ondoren, harreman komertzialak sortu dira herrialdeen artean.
- Lehenengo Gerra bukatzen da eta Europako mapa berria sortzen da.

Europar Batasunetaz ez da hitz egingo gerra arteko garaia bukatu arte. Gerra honen ondorioz, mapa honetan herrialde berriak sortu ziren. Mapa honek “rebantxismoak” utzi ditu toki guztietan. Europako kontseiluaren parte hartzearekin, hemen ematen dira lehenengo mugimenduak Europa bateratua sortzeko.

- **PANEUROPA** → 1920-1935 → Europa bildu, konjuntio → Guztion Europa → Bi gerren arteko unean sortu zen. Gerra eta gero, mapa guztiz aldatu.
- 1939 → 2. Mundu Gerra → Ez zen rebantxismoa eman → Komunismoa sortu (etsai berria da). Beste konfliktu militar batera goaz.
 - George Marshall, Amerikako Estatu Batuetako idazkaria / ekonomia ministroa → Dirua eman zien Alemani, Alemania berreraikitzeko. Ondoren, Alemanak lortzen duten diruarekin, eraikinetan inbertitu beharrean, 2. Mundu Gerraren aliatuei ordainduko die. Eta azkenik, aliatuek AEB-ri ordainduko diote, beraien laguntza dela eta. Hau dena interes batzuekin, orduan AEB-k diru asko lortu zuten.

- **Zertan gastatzen du dirua Europar Batasunak?**

- 46% → Hazkunde azkarra eta integratzailea: Enplegua, lehiakortasuna, eskualde garapena.
- 40% → Hazkunde jasangarria, baliabide naturalak: Nekazaritza eta ingurumena.
- 6% → Europa Globala: Garapenerako laguntza sartuta.
- 2% → Segurtasun eta herritartasuna eta justizia.
- 6% → Beste batzuk, administrazioa.

Dirua nahiko jasotzen dute Europar Batasunetik:

- Portugal (Lisboa izan ezik)
- Hego Espainia + Galizia
- Gales
- Ipar Eskozia
- Alemania ekialdea
- Estonia
- Letonia
- Lituania
- Txekiar Errepublikak
- Eslovenia
- Eslovakia
- Hego Italia
- Hungria
- Errumania
- Bulgaria
- Greziako atal batzuk
- Malta
- Frantzia (bakarrik Latino Amerikan dagoen atala).

Europar Batasunaren aurrekonturako ekarpena, milioi eurotan:

- Alemania - 25.815,9
- Frantzia - 19.573,6
- Italia - 14.268,2
- Erresuma Batua - 11.331,6
- Espainia - 9.978,1
- Herbehereak - 6.391,0
- Suedia - 3.828,2
- Belgika - 3.660,2

- Polonia - 3.525,5
- Austria - 2.690,9

Europar Batasunarekiko
aurrekontu-balantzea, milioi eurotan:

Ez dute dirurik jaso (dirua "galdu" dute):

- Alemania → -15.501,57
- Frantzia → -7.164,55
- Erresuma Batua → -4.929,76
- Herbehereak → 4.711,05
- Italia → -2.312,74
- Suedia → -2.312,74
- Belgika → -1.478,07
- Austria → -1.240,64
- Danimarka → -836,04
- Finlandia → -809,03

Dirua jasotzen dute (dirua "irabazi" dute)

- Irlanda → 38,76
- Luxenburgo → 80,08 → Capicua
xd
- Txipre → 114,80
- Kroazia → 173,44
- Malta → 179,43
- Estonia → 473,83
- Eslovenia → 794,42
- Letonia → 799,82
- Eslovakia → 1.010,14
- Espainia → 1.090,59
- Lituania → 1.543,18
- Bulgaria → 1.824,32
- Txekia → 3.004,20
- Portugal → 3.211,33
- Errumania → 4.519,88
- Grezia → 5.162,62
- Hungaria → 5.681,59
- Polonia → 13.748,05

- Andorra: Andorra La Vieja
- Armenia (*): Ereván
- Austria: Viena
- Azerbaiyán (*): Bakú
- Bélgica: Bruselas
- Bielorrusia: Minsk
- Bosnia eta Herzegovina: Sarajevo
- Bulgaria: Sofia
- Chipre (*): Nicosia
- Ciudad del Vaticano: Ciudad del Vaticano
- Croacia: Zagreb
- Danimarka: Copenhague
- Erresuma Batua: Londres
- Errumania: Bucarest
- Errusia (*): Moscu
- Eslovaquia: Bratislava
- Eslovenia: Liubliana
- España: Madrid
- Estonia: Tallín
- Finlandia: Helsinki
- Francia: París
- Georgia (*): Tiflis
- Grecia: Atenas
- Herbehereak: Amsterdam
- Hungría: Budapest
- Irlanda: Dublín
- Islandia: Reikiavik
- Italia: Roma
- Kazajistán (*): Nursultán
- Letonia: Riga
- Liechtenstein: Vaduz
- Lituania: Vilna
- Luxemburgo: Luxemburgo
- Macedonia del Norte: Skopie
- Malta: La Valeta
- Moldavia: Chisinau
- Mónaco: Mónaco
- Montenegro: Podgorica
- Noruega: Oslo
- Polonia: Varsovia
- Portugal: Lisboa
- San Marino: San Marino
- Serbia: Belgrado
- Suecia: Estocolmo
- Suiza: Berna
- Turquía (*): Ankara
- Txekiar Errepublikak: Praga

HERRIALDEAK ETA HIRIBURUAK:

- Albania: Tirana
- Alemania: Berlin

- Ucraina: Kiev

Izartxoak (*) duten herrialdeak EuroAsiako herrialdeak dira, eta zerrendan daude, politikoki eta/edo geografikoki (partzialki) Europako zatitzat hartzen direlako

LAKUAK

1. **Ladoga lakua:** 17.700 kilómetro. Rusia
2. **Onega:** 10.000 kilómetro. Rusia
3. **Vänern:** 5650 km². Suecia
4. **Saimaa:** 4377 km². Finlandia
5. **Peipus:** 3555 km². Estonia
6. **Vättern:** 1893 km². Suecia
7. **Mälaren:** 1140 km². Suecia
8. **Béloye:** 1130 km². Rusia
9. **Päijänne:** 1070–1082 km². Finlandia
10. **Inaria:** 1 040 km². Finlandia

ERLIEBE UNITATEAK ETA PAISAIK

- **Lautadetan;** Aldapa paisaiak, Padurak , Padura edo lautada artifizialak (Ipar lautadan), lautadak
 - Ipar-lautada: –Inglaterra erdi eta hegoaldea, Normandia, Picardia, Flandia Belgikan, Holanda, Danimarka, Alemania Iparralde, Poloniako lur gehienak, Errusiako Plataforma Ural Mendikate arte eta Eskandinabiako eskudua (Suedia eta Finlandia bereziki)
 - Normalean aldapa-paisaiak daude.
 - Materiala → Material bigunak / sedimentarioak → Buztina, karea, hondarra, igeltsua, hondar-area...
 - Egitura laua → Inklinazio txikiarekin, progresiboki itsasoratzen → 0 eta 100m artean.
 - Mendikate zaharrei lotutako lautadak: –Europa Erdialdeko lautadak edo sakonguneak (Lowlands = Sakonunea) dira, eta Ipar Lautadak Hego lurrekin elkartzen dituzten depresio guneak dira. Ipar Itsasoan eta Baltikoan itsasoratzen ibaiak era honetako lautadetik igarotzen dute: Allier, Loira, Mosa, Mosela, Rhin, Neckar, Wesser, Elba eta Oder izango lirateke garrantzitsuenak.
 - Mendikate zaharrak Hegoaldetik hurbil dauden eta indar alpetar tektonikoa jasotzen zuten mendikateak ziren; prozesu baten ondorioz hautsi zirelarik.
 - **Horst** → Zati altuak → Material gogorrek
 - **Graben** → Zati baxuak → Ibaiaren izenarekin ezagutzen ditugu → Material bigunak → Aldapa paisaia
 - Hego lautadak: –Ezanguratzuenak Gaudalquivir, Lisboa, Ebro, Aquitania, Rodano, Po, Toscana-Lazio, Hungaria, Valakia eta Kaspio-Ipar itsasoko sakana.
 - Herbeheretan adibidez → Itsas-maila batzuetan padura artifiziala baino altuago dago, horregatik DIKEAK egiten dituzte.
 - Paris → Pariseko lautada → Bere kabuz sortutako lautada → Aldapa paisaia
 - Frisia: Sedimentuz osaturiko irlak dira.
 - Venezia → Padura natural batean sortutako hiria
 - Delta → Padurak metaketa handiak izatean (akumulazio sedimentarioak)
- **Mendikate zaharretan:** Mendi zaharrak, Berrokalak (Kosta eta bereziki mendi altuetan), Sumendi ez aktiboak: kraterrak; Basalto zutabeak
 - Kaledoniar orogenesisia: Highlands, Grampians, Southern Uplands, Peninos, Galeseko Mendiak, Cornualles, Bretaña Mazizoa, Irlandako Mendiak eta Eskandinabiako Alpeak.–Eskandinabiako Alpea da salbuespena, altuagoak direlako (Galdhopiggen, 2469m)
 - Hertziniar orogenesisia:
 - Hispaniako erdialdeko mendiak: Sistema Iberico, Sistema Central, Sierra Morena, Galiziko Mendiak.
 - Europa erdialdeko Mendikateak: Frantzia Erdialdeko Mazizoa, Vosgos, Ardenak, Ohian Beltza, Hartz, Turingiako Ohiana, Bohemiako

Ohiana, Mendi Metalikoak, Sudeteak. Britaniako mendiaren antzekoak dira altueraz eta itxuraz. Mendia basoz estalita daudela da diferentzia nagusia

- Ural mendikatea. Europa erdialdeko ezaugarri antzekoak
 - Materialak: Material zaharrak dira, presioaren ondorioz gogortu dira, kristalizatu eta higadurari ondo egiten diote aurre. Granittoa da nagusi baina baita zenbait material sedimentario gogortutak, normalean Eskistoak eta Are gogortuta.
 - Granittoa → Plutonikoa
 - Eskistoa eta area gogortua → Jatorri sedimentarioak
 - Berrokak: Bereziki Iberiar sisteman eta Sistema Zentralean
 - Basaltozko zutabeak: Hexagono forma dute.
-
- **Mendikate alpetarrak**: Alpetarra erdialdekoa edo axiala (bereziki alpeetan: granito); Alpetar karstikoa, Arroiak, Simak, Kobazuloak
 - Esanguratzuenak Kaukaso, Alpeak, Betikak, Pirineoak, Pindoak, Karpatoak, Alpe Dinarikoak, Rodhope eta Balkanak ditugu. Altuenak Elbrus (Kaukaso) eta Mont Blanc (Alpeak) ditugu.
 - Zonalde hauetan aurkituko ditugun materialak, sedimentarioak izango dira eta geruzetan azalduko zaizkigu, batzuk gogorrak (kare harriak, Areak...) eta beste batzuk bigunagoak (hondarrak, buztinak, igeltsuak, margak...). Material hauek plegatuko dira eta tolestuak azalduko zaizkigu. Gaiurretan gogorrenak aurkituko ditugu, higadurari aurre egiteko gai direnak, bereziki kare harriak. –(granito) azaldu daitezke mendien gailurretan (alpeetan eta kaukasoko mendian bereziki)
 - Alpe axiala edo zentrala: Gailur asko ditu, punta askorekin → Alpe eta Kaukasoko
 - Alpe karstikoak: ... → Dolomitak, Perdido Pirineoan, Gran Sasso Apeninoan, Olimpo Pindoetan...
 - **Glaziarrek**: Alpe Eskandinabiarrak, Islandia, Alpeetan eta Kaukasoko mendiak
 - Bakarrik alpeetakoa ipiniko ditu
 - Islandietako glaziarrek → Itsasoraino heldu ahal dira.
 - **Aranak edo bailarak**: Bailara glaziarrek (Alpe eskandinabiarretan eta bereziki Alpetan), Fiordioak (Norwegian)
 - **Sumendi aktiboak**: kraterrak eta fumarolak, geiserrak (bi hauek Islandian), eta basaltoko zutabeak.
 - **Kosta paisaia**; labarrak, hondar guneak, irlak, dunak

https://egela.ehu.eus/pluginfile.php/6186799/mod_resource/content/1/Paisaia%20eta%20erliebe%20unitateak.pdf

De este PDF, tengo apuntado esto, perdon por la letra

- 7 → Mont Saint Michel = Ipar lautada, padura
- 9 → Lautada artifiziala
- 11 → Aldepa paisaia, hego lautada
- 12 → Ald. pais. , hego-lautada (horizikla, zahariz...)
- 13 → " " (sentimentuak...), Ebroko sakonunea
- 17 → Delta (erdi ura, sarbide artifizialak...) (berez. hegoalde), sakana
- 19 → Akritania sakana, normalean ipar-lautadan dunak
- 21 → Ald. Pais. , Oihan beltza, mendi borobila, mendi zaharra
- 22 → Mendi zaharra,
- 23 → " " , Highlands Apenninos (BH)
- 24 → " " , mendi borobila.
- 25 → Emisia, tundra ; mendi zaharra, mendi borobila, highlands
- 27 → Mendi zaharra, berokala, sistema ^{central} iberico (sistema estrella)
- 29 → Sum. ez. alt. , Kratera, 41, 42, 43 → Alpe Karsti/koa
- Hexagono forma → Basaltoko zutabeak
- 33 → Sum. Alt. → Fumarolak, 45 → Amoria, (Pinneo, Betilo... lotuta)
- Geiserak 46 → Sima
- Etna eta Stronghold
- 37 → Alpe axiala, gasbur asko 48 → Glaziarak, ballarik alpeetan (Islandiako, itxurorako heldu)
- 39 → "V" itxura, bakarra axiala 50 → Fiordak, mendi zaharretan (Alpe eskandinarren)